

LÆSTADIANSK REAKSJON PÅ RELIGION I OFFENTLIGHETEN: ETABLERING AV EGNE SKOLER

AV BENGT-OVE ANDREASSEN

I 2014 finnes det to grunnskoler i regi av læstadianske¹ grupperinger i Nord-Norge. Straumfjordnes skole i Nordreisa kommune i Nord-Troms har forankring i den luthersk-læstadianske menighet, også kalt Lyngen-retningen.² Straumfjordnes skole³ er en fådelt skole som har elever på 1.–10. trinn. Skoleåret 2013–2014 hadde skolen 62 elever og 11 lærere. Den andre er Alta kristne grunnskole i Alta, drevet av den læstadianske forsamling på Elvebakken, også kalt Alta-retningen. I dag er skolen blant de største religiøse grunnskolene i Nord-Norge. Skolen har de siste årene hatt i overkant av hundre elever hvert skoleår (111 skoleåret 2013–2014) og 16 lærere.⁴ Denne artikkelen gir innsikt i bakgrunn og argumentasjon læstadianerne gir for etableringen av egne skoler, slik det kommer til uttrykk i skolenes vedtekter og læreplaner.

NØKKELOD: Alta-læstadianismen, Lyngen-læstadianismen, religiøse skoler

Det har i Norge vært tradisjoner for en restriktiv holdning til etablering av privatskoler. I lovgivningen åpnes det for to muligheter, tuftet på enten religiøse eller pedagogiske begrunnelser.⁵ I skolelovgivningen har terminologien vekslet mellom lov for “friskoler” og “privatskoler”. Begge uttrykkene betegner en privateid og privat drevet, frittstående skole, med rett til offentlig tilskudd. Uavhengig av begrunnelse, er skolene forpliktet til å dokumentere et innhold i opplæringen som i

kvalitet er jevngodt med offentlig skole gjennom lokalt utviklede læreplaner. Det er Utdanningsdirektoratet som behandler søknader om privatskoler.

Sentralt i læstadianernes argumentasjon for etablering av egne skoler er en kritisk holdning til det de oppfatter som et stadig mer avkristnet samfunn og skolevesen. Det er særlig fra 1980-tallet, med reaksjoner på innholdet i skolereformene M85 og særlig M87, at tanken om egne skoler skyter fart. Læstadianerne reagerte blant annet på seksualundervisning, og innslag av populærmusikk og dans i skolens musikkundervisning. Sammen med en større vektlegging av humanismen som skolens verdigrunnlag, ble dette sett på som tegn på at en verdslig orientering fortrenget kristne verdier. Siden den offentlige skolen ikke åpnet for tilstrekkelig tilpasning og muligheter for fritak fra undervisning man oppfattet som ”usømmelig”, ble etablering av egne skoler sett på som nærmest nødvendig, for å sikre at deres barn skulle få en skolegang som var i tråd med gruppens verdier.

Artikkelen drøfter en todelt problemstilling: På hvilken måte er læstadianeres etablering av egne private skoler et uttrykk for religion i offentligheten, og hva er mulige konsekvenser av at slike skoler etableres?

FRA VEKKELSE TIL INTERN TROSOPPLÆRING OG SKOLER

Skolen og kirken har vært to viktige møtepunkter mellom læstadianere og det øvrige samfunn etter at bevegelsen etablerte seg i Norge siste halvdel av 1800-tallet. Som en klassisk vekkelseskristendom etablerte den seg med skarp kritikk av storsamfunnet og kirken. Siste del av 1800-tallet og begynnelsen av 1900-tallet var særlig kirken en arena for konflikter på ulike måter (jf. Sivertsen 1955). I etterkrigstiden, og særlig fra 1970-tallet, ble forholdet til den offentlige skolen stadig mer betent. Læstadiansk opposisjon til den offentlige skolen er siden denne perioden velkjent (Steinlien 1984; Paulsen 1993, 2001; Leganger-Krogstad 1993a, 1995; Olsen 1993). Etableringen av egne og uavhengige institusjoner representerer noe nytt i bevegelsen⁶.

Allerede i 1981 pekte den finske læstadianismeforskeren Pekka Raittila på tendenser som viste en større vektlegging av intern trosopplæring enn vekkelse og omvendelse i flere læstadianske grupperinger: “The movement, which in the beginning was strong on conversion and inner experiences, has shifted its emphasis more and more from revival Christianity to Christian upbringing” (Raittila [1981] 2005: 16). Drivkraften i denne utviklingen er ønsket om å gi barn og unge en god og trygg ballast i møte med det moderne samfunnet. De fleste læstadianske grupperinger tilbyr i dag søndagsskole (og lignende aktiviteter i hverdagene), ungdomssamlinger, og egne barne- og ungdomssider i de ulike meldingsbladene. Lyngen-retningen er per i dag den eneste grupperingen som tilbyr en egen nettside for ungdom (jf. Andreassen 2012a). I Alta-retningen har ordninger med egen konfirmasjonsopplæring vært etablert siden høsten 2006.

Etableringen av læstadianernes skoler knyttes til en argumentasjon som peker på en negativ utvikling i både skole og samfunn. Læstadianerne oppfatter utviklingen som en “avkristning” av landet. Det er særlig den evangelisk-lutherske kristendommens stadig svekkede stilling som bekymrer. Bekymringen synes å øke på 1980-tallet med skolereformene M85 og M87. Selv om det var et rent kristendomsfag i skolen gjennom hele 1980-tallet og fram til 1997, var læstadianerne ikke fornøyd med det.

En av initiativtakerne til etableringen av den første av Lyngen-læstadianernes grunnskoler var Trygve Paulsen, som senere også ble rektor på Varden skole. Paulsen hevder at privatskoletanken ikke var ny blant Lyngen-læstadianerne da Varden skole ble etablert høsten 1990 (Paulsen 1993: 34). Han viser til at dette ble diskutert av Lyngen-læstadianernes predikanter allerede på 1950-tallet, men det var først med den sterke betoningen av humanismen som verdigrunnlag i M85 og M87 at tankene ble konkretisert. Utviklingen i den norske skolen “tvang” gradvis fram tanken om en egen skole, ifølge Paulsen.

Skolereformene M85 og M87 inneholdt tema som ble oppfattet som problematiske i flere av skolens fag (jf. Olsen 2008). Seksualundervisning og tema som omhandlet kjønn i samfunnsfag og naturfag, naturviten-

skapelige teorier i naturfag, dans og drama-aktiviteter i musikk, var innhold som læstadianerne i begge grupperinger fant utfordrende. Da KRL-faget ble innført i skolen i 1997, ble det forstått som nok et tegn på forfallet i skolen. På grunnlag av innholdet i det nye faget i skolen oppfordret redaktøren av Lyngen-læstadianernes blad *Under vandringen* (UV 11/97) til støtte av privatskolene som da allerede var etablert.

Hvorvidt “Paulsen-saken”⁷ i Alta på slutten av 1980-tallet, og Lyngen-læstadianernes oppstart av Varden skole i 1990 og Nordreisa privatskole i 1994, fungerte som motiverende for Alta-retningens arbeid med å etablere en egen skole, er uvisst. Ifølge Heid Leganger-Krogstad (1995) startet de arbeidet med å etablere en egen grunnskole i samme tidsrom, tidlig på 1990-tallet. Arbeidet kom i gang etter flere runder med konflikter i Alta i etterkant av innføringen av M87. Enkelte foreldre forsøkte å levere inn skolebøker, fordi de ikke kunne akseptere innholdet. Konflikter mellom foreldre og skolen ble behandlet i flere runder i Alta skolestyre. I en skolestyresak fra 1989 med overskriften “Forholdet mellom skolen og enkelte foreldre i Elvebakken læstadianske menighet” åpnet skolestyret for noen tilpasninger og muligheter for fritak fra undervisning, samtidig som en klar ramme ble fastholdt. I et vedtak fra skolestyret het det blant annet:

I samråd mellom foreldre og skole *kan* enkeltelever permitteres fra undervisningstimer der følgende emner behandles: Forplantningslære, prevensjon, kjønnsykdommer, homofili, onani og rockemusikk. (sitert etter Leganger-Krogstad 1995: 130⁸)

Retningslinjene understreker at skolestyret ikke kan akseptere innlevering av godkjente lærebøker. Alta skolestyre synes å ha forsøkt å åpne for noen tilpasninger. Samtidig hadde de ikke i tilstrekkelig grad lagt til rette for de tilpasninger som læstadianerne ønsket. Utover høsten 1989 kom det til flere konflikter mellom skolen og læstadianerne i Alta. Det drøydte imidlertid helt til 2002 før Alta-retningen fikk godkjenning for sine planer om en egen skole. I perioden fram mot etablering av egen skole var foreldre fortsatt aktive med å overvåke skolens innhold.

Det er vesentlige forskjeller mellom intern trosopplæring og egne private skoler. Trosopplæringen har vært organisert og annonsert internt, og har eksistert som supplement til offentlig skolegang og kirkelig konfirmasjonsundervisning. De private skolene innebærer etablering av nye institusjonaliserte størrelser, som ved hjelp av lovverket kan kreve plass i det offentlige rom. Den læstadianske bevegelsen, representert ved Alta- og Lyngen-retningen, fremstår med det ikke bare som en kulturstrømning i det nordnorske samfunnsliv, men også som del av en institusjonalisert motkultur med religiøs motivasjon (Andreassen 2012b). Læstadianerne har alltid tatt sikte på å være representert i menighetsråd og har fulgt årvåkent med på hva som har skjedd i skolen, men ved å melde seg ut av den offentlige skolen, trår de selv inn i en offentlig diskurs om religion og utdanningspolitikk.

RELIGIØSE SKOLER – RELIGION I OFFENTLIGHETEN

Læstadianeres etablering av egne skoler kan knyttes til flere diskurser. Det handler om en nasjonal utdanningspolitisk diskurs, men også en diskurs om religion i offentligheten. De læstadianske skolene kan også knyttes til en større global diskurs der strategiene til religiøst konservative og fundamentalistiske grupper stadig oftere synes å være tilbaketrekking og isolasjon i møte med et sekulært skolesystem og multikulturelt og flerreligiøst samfunn. Habermas (2006: 13–14) skriver at den differensieringen som ligger i samfunnsutviklingen etter reformasjonen og opplysningstiden har krevd en “modernisering av religiøs (selv)bevissthet”. I vestlige samfunn der kristendommen har fungert som verdibase og overbygning, krever etterkrigstidens multikulturelle samfunn en verdibase i skolen som ikke utelukkende forankres i kristendommen. Den offentlige utdanningspolitikken i vestlige land har de siste tiårene vært orientert mot integrering av barn og unge gjennom felles religionsundervisning, såkalt “integrative religious education” (jf. Alberts 2007), i Norge eksemplifisert ved innføringen av KRL-faget i 1997. Dette har i mange tilfeller vært møtt av reaksjoner fra religiøse grupperinger, deriblant egne tilbud for tros- og religionsopplæring. Det

vil i praksis si at nye arenaer etableres, arenaer som gruppene selv kontrollerer, og der man unngår å møte motstridende verdisyn.

I europeiske land er det særlig kristne og muslimske miljøer som har vektlagt organisering av egen trosopplæring og egne skoler (Berglund 2009; Berglund og Larsson red. 2007; Jensen 2004, 2005; Drees et al. (red.) 2008). Etablering av egne skoler knyttes i faglitteraturen til en diskusjon om religion i det offentlige rom og menneskerettigheter (jf. Gearon 2002, 2006; Jensen 2005). Paradokset er at det offentlige sekulære utdanningssystemet har en målsetning om integrering og forberedelse til et liv i et multikulturelt samfunn preget av respekt og fredelig samhandling. Samtidig gir forpliktelser til internasjonale konvensjoner religiøse grupperinger rett til å etablere egne skoler. Bruk av denne rettigheten kan forstås som en reaksjon på og protest mot verdi-forankringen i den offentlige skolen, og som en form for tilbaketrekking. En slik tilbaketrekking er dermed ikke passiv, men er et uttrykk for hvordan religiøse grupper aktivt forholder seg til samfunnsutviklingen, og benytter seg av de mulighetene som samfunnet gir. Det er særlig teologisk konservative og fundamentalistisk orienterte grupper som benytter seg av slike muligheter (jf. Jackson 2003). I reaksjonene ligger også en nytolkning og ny konstruksjon av egen tradisjon som er tilpasset samtidskonteksten (jf. Bruce 2000: 16). I den læstadianske tradisjon ligger eksempelvis en lang tradisjon for lojalitet overfor statskirke og offentlig skole, mens det var omvendelsen og den enkeltes rette livsførsel som var viktig. Nå vil læstadianerne prege rammene for barneopdragelse og skole selv. Det krever en tolkning av evangelisk-luthersk lære som legitimerer det.

Den menneskerettighetsbaserte muligheten for etablering av egne skoler utfordrer også veletablerte sekulariseringsteorier (Davies 2008). Den offentlige skole kan sies å være et eksempel på et offentlig rom preget av konkurranse om hva som skal være grunnleggende verdier (Taylor 1999: 18). Når etablerte menneskerettigheter gir muligheten til å distansere seg fra en slik, gjerne konflikthfull, konkurranse, velger religiøse grupper å etablere en egen skole, for slik å sikre at skolehverdagen preges av et helhetlig og homogent verdisett. Dermed kan

et stadig økende antall religiøse skoler i Vesten være et uttrykk for at religion er en høyst tilstedeværende samfunnsfaktor, som også differensieres inn i en privat (skole)sfære ved siden av den offentlige (skole).

Religionspedagogen Robert Jackson (2003: 97) har med utgangspunkt i en britisk kontekst hevdet at det mest overbevisende argumentet *mot* offentlig støttede religiøse skoler ligger i deres potensial for å skape barrierer mellom sosiale grupper, og dermed også være ødeleggende for sosial harmoni. Jackson viser til forskning som peker på at det særlig er teologisk konservative grupper som organiserer virksomheten på en slik måte at elevene ikke blir bevisst den religiøse og kulturelle diversiteten i samfunnet (ibid.). Skolene bidrar dermed ikke til å forberede til virksomhet i samfunnet, men gir argumenter for å unngå deltakelse i samfunnet, og i stedet søke mot egne, mer homogene grupper. Lignende perspektiver finnes også i den norske forskningsrapporten *Kristne friskoler i en flerkulturell kontekst* (Lied red. 2007). Rapporten diskuterer hva elever i norske kristne friskoler vinner og taper når kristendomsundervisningen fungerer som trosopplæring, og når andre religioner og livssyn blir presentert med kristendommen som fasit, og bekrefter at kristne friskoler skaper en sosiokulturell kontekst der kristne verdier dominerer (Lied 2007: 189–192). Dette er selvsagt en av målsetningene ved disse skolene. Samtidig får rapporten fram at elevene forholder seg anderledes til kunnskap om andre mennesker og om verden, når dette skjer med kristendommen som utgangspunkt og sentrum. Sosiologen Manuel Castells (1997: 65) har karakterisert motivasjon bak religiøse skoler som et uttrykk for å etablere en “communal heaven”. Det vil si en arena og en skolehverdag der trosgruppen selv definerer hva som skal være innholdet i elevenes oppdragelse og faglige opplæring, og at dette skjer på det foretrukne kristne verdigrunnet. I stedet for å være en arena som foreldre og foresatte er usikker på, blir skolen en trygg ramme – trygg fordi den skaper en distanse til samfunnet for øvrig.

Diskusjonen om mulige konsekvenser av en utstrakt etablering av religiøse skoler (“faith schools”) er sammensatt (jf. Gardner, Cairns og

Lawton red. 2005). Den preges for det første av innside- og utsideperspektiver, der innsideperspektivene for en stor grad er positive, mens utsideperspektivene er kritiske.⁹ For det andre synes det å mangle forskningsbaserte undersøkelser av hvordan barn og unge opplever det å gå på slike skoler. Der innsidere gjerne peker på religiøse skolers positive funksjon for elevenes vekst og utvikling (jf. Vermeer 2009), vil et utsideperspektiv hevde at dette er utviklingsprosesser som vil foregå uavhengig av skolers verdiforankring, og i stedet kritisere at verdigrunlaget til slike skoler kan være til hinder for integrering og toleranse i et multikulturelt samfunn.

KILDEGRUNNLAG

Denne artikkelen baserer seg på ulike tekstkilder fra to skoler. De skriftlige *vedtektene* for skolene og lokalt utviklede *læreplaner* gir konkrete innblikk i hvordan et kristent verdiinnhold integreres i skolens grunnlagsdokumenter.

Dokumentene som danner grunnlag for å si noe om læstadianernes argumentasjon for etableringen av egne skoler, er begge tekstdokumenter som tilhører en spesiell sjanger. Vedtektene følger en tydelig mal som synes å være utviklet av Kristne friskolers forbund (KFF). Organisasjonen er en interesserorganisasjon for kristne skoler opprettet i 1988. KFF opplyser på sin egen nettside (www.kff.no) at det er en sammenslutning av cirka 120 kristne skoler fra ulike kristne grupperinger. Et fellestrekk for disse skolene synes å være vurderingen av at det foregår en avkristning av det norske samfunn, og en lignende utviklingen i norsk skole gjør det nødvendig å starte egne skoler. Stilt overfor et komplekst og strengt lovverk, tilbyr KFF veiledninger og maler for utarbeiding av vedtekter og læreplaner. Siden organisasjonen har en konservativ-kristen profil og løfter fram evangelisk-luthersk kristendom, synes det nærliggende for læstadianerne å benytte seg av KFFs veiledning. Organisasjonen er dermed ikke bare en viktig støttespiller for kristne grupperinger som vil etablere egne skoler, men er også en premissleverandør for hvordan kristne skoler skal uttrykke sin verdio-

rientering. KFF er også tilsluttet et internasjonalt nettverk som jobber særlig med å støtte utviklingen av kristne skoler.

Læreplanene følger strukturen i læreplanene for den offentlige skolen. Sjangrene gir slik sett ikke rom for hva som helst, men styrer gjennom sin form mulighetene for å uttrykke samfunnskritikk og egne verdier. I de innledende delene av læreplanene finnes det like fullt en mulighet til å formulere egne avsnitt, noe som er gjort ved Straumfjordnes skole. Slike “egne” avsnitt er i særlig grad vektlagt i analysen.

Læreplaner og vedtektene er offentlige dokumenter, som blant annet skal godkjennes av Utdanningsdirektoratet. De læstadianske skolene kan og bør dermed være gjenstand for forskning, slik den offentlige skole også er det. Ved Straumfjordnes skole er de fleste av de lokalt utviklede læreplanene publisert på skolens hjemmeside (<http://www.straumfjordnes-skole.no>). Læreplanene som er publisert på skolens nettsted er dem skolen har justert, mens de i andre fag i all hovedsak følger de nasjonale læreplanene. Læreplanene som er tilgjengelig på skolens hjemmeside er en generell del, læringsplakaten, og for skolefagene kristendoms-kunnskap, musikk, naturfag og andre religioner. Det vil si de skolefagene som læstadianerne tradisjonelt sett har erfaringer med som problematiske.

Læreplaner fra Alta kristne grunnskole er (per september 2014) ikke tilgjengelig på skolens nettside (www.akgalta.no). Vedtektene har tidligere vært publisert her, men er nå tatt bort. Vedtektene som refereres i denne artikkelen ble lastet ned 18. juni 2012. Skolens rektor har ikke ønsket å gi ut læreplaner for fagene, med henvisning til at skolens styre mener det er lite hensiktsmessig siden planene er under revisjon. Når de nye læreplanene forventes å foreligge er det ikke gitt opplysninger om.

Selv om vedtektene og læreplanene er spesifikke sjangre, med tilhørende sjangerkrav, kan dokumentene karakteriseres som førstehåndskilder fra feltet (Grønmo 2007: 120, Kjeldstadli 1993: 171). Bevissthet om sjangerkravene er samtidig vesentlig for analysen. Det er begrenset hvor mye vedtekter og læreplaner kan si om læstadianernes samfunnskritikk. Samtidig framkommer det tydelig at dokumentene inneholder ytringer, både implisitt og eksplisitt, som gjør dette til interessante førstehåndskilder.

I læreplanforskning vektlegges at læreplaner er dokumenter som tolkes og operasjonaliseres på ulike måter. Derfor er en viktig presisering at det i arbeidet med denne artikkelen ikke er gjort observasjoner eller intervjuer som kan si noe om hvordan lærere på de ulike skolene tolker og operasjonaliserer læreplanene. Artikkelen baserer seg dermed hovedsakelig på de utsagn som kommer fra de læstadianske grupperingene, men i en bestemt sjanger som legger føringer på hva og hvor mye som kan sies.

SKOLENES VEDTEKTER – EN KRISTEN-KONSERVATIV VERDIPROFIL

I vedtektene som er utarbeidet ved skolene, uttrykkes den verdiforankringen læstadianerne ønsker for skolene. Vedtektene er interessante kilder på flere måter, først og fremst ved at de krever at læstadianerne setter ord på og definerer sitt trosgrunnlag, noe disse grupperingene – som fremdeles er medlemmer av Den norske kirke – i liten grad har hatt praksis for å gjøre. Vedtektene inneholder slik sett “religiøs selvrefleksjon” (Habermas 2006: 13–14), og kan med det tenkes å bidra bevisstgjørende både internt og eksternt.

Språklig er vedtektene nærmest identiske, og uttrykker en klar og tydelig verdimeisig orientering i vektleggingen av evangelisk-lutherske bekjennesskrifter. Den felles ordlyden og vektleggingen av evangelisk-luthersk tradisjon kan forklares med at begge skolene er tilsluttet KFF (jf. kommentar ovenfor om medlemskap i KFF). Vedtektene tilkjennevir tydelige målsetninger om at elevene skal “bli hos Kristus når de vokser opp” og “leve gud til ære”. Det er slik sett klart uttrykte primærmålsetninger for skolene, og dermed også for hva som skal prege skolehverdagen. I vedtektene fra Straumfjordnes skole kan vi for øvrig legge merke til en ekstra understreking av Konkordieboken i punkt a, og av dåpen i punkt b. Dette er vektlegginger som har kjennetegnet Lyngenretningen i læstadiansk tradisjon (jf. Olsen 2008).

Utover en konservativ kristen orientering på luthersk grunn, er det eneste stedet i vedtektene som eksplisitt viser at dette er skoler i læstadiansk regi, å finne i del tre som omhandler skolens organisasjonsform. Her framgår det hvilken læstadiansk gruppe som står bak skolen.

Alta kristne grunnskole	Straumfjordnes skole
<p>2. Skolens basis og formål</p> <p>Skolens verdigrunnlag og basis skal være kristen tro og moral, slik den kommer til uttrykk i Bibelen. I lærespørsmål skal skolen dessuten være bundet til den evangelisk-lutherske lære slik den kommer til uttrykk i De oldkirkelige symboler, Den augsburgske bekjennelse og Luthers lille og store katekisme.</p> <p>Skolen skal - ved Guds nåde - i forståelse og samarbeid med hjemmet, hjelpe til med å gi elevene en rett kristen undervisning og oppdragelse slik som dåpen forutsetter, slik at de kan bli hos Kristus når de vokser opp. Ved å gi elevene en bibelsk kristendomsopplæring etter den evangelisk-lutherske bekjennelse,- ved å gi gode allmennkunnskaper og ved å søke å utvikle den enkelte elevs evner og anlegg, vil skolen gi elevene hjelp til å kunne leve sitt liv til Guds ære og sine medmenneskers gagn.</p> <p><i>Fra del 3, skolens organisasjonsform:</i></p> <p>Skolen skal organiseres som et selskap med begrenset ansvar med skolens støtte-medlemmer og de av foreldre/foresatte med barn i skolen som blir regnet som medlemmer. For å kunne regnes som medlem må man dessuten tilhøre Elvebakken læstadianske menighet, bekjenne seg til den evangelisk-lutherske lære (jfr. * 2. 1. ledd) og ha bopel i Alta kommune. Foreldre som bor utenfor dette området, som har barn i skolen og tilhører samme vekkelse og bekjennelse som ovenfor nevnt, regnes også som medlemmer.</p>	<p>§ 2</p> <p>Skolens verdigrunnlag, basis og formål.</p> <p>a) Skolens verdigrunnlag og basis skal være kristen tro og moral, slik den kommer til uttrykk i bibelen. I lærespørsmål skal skolen dessuten være bundet til evangelisk-Luthersk lære, slik den kommer til uttrykk i de oldkirkelige symboler, og den lutherske kirkes bekjennelse skrifter i Konkordieboken.</p> <p>b) Skolen skal, - ved guds nåde, - og i forståelse og samarbeid med hjemmet, hjelpe til med å gi elevene en rett kristen undervisning og oppdragelse, slik at de kan bli hos Kristus når de vokser opp, likesom de ved dåpen er innpodet i han.</p> <p>c) Skolen skal videre:</p> <ul style="list-style-type: none"> - gi elevene en bibelsk kristendomsopplæring etter den evangelisk-lutherske bekjennelse. - Gi god allmennkunnskap og undervisning i henhold til gjeldende skolelover (grunnskoleloven og privatskoleloven), og føre elevene fram til offentlig godkjent avgangseksamen. - Forsøke å utvikle den enkeltes evner og anlegg slik at elevene kan leve gud til ære, og til gagn for sine medmennesker. <p><i>Fra § 3 om organisasjonsform:</i></p> <p>For å være en deltaker/deltakere må foreldre/foresatte tilhøre den luthersk- læstadianske menighet, og ha barn i skolen eller ha barn under skolepliktig alder påmeldt i skolen.</p>

KRISTENT INNHOLD I LÆREPLANENE – EKSEMPLER FRA STRAUMFJORDNES SKOLE

Enhver privat skole må utarbeide egne lokale læreplaner. Det er en viktig del av lovgivningen for å sikre kvalitet i opplæringen (jf. § 2–3 *Krav til innhold og vurdering i opplæringa*). Nedenfor følger eksempler på læreplaner fra Straumfjordnes skole.

Private skoler skal ha de samme fagene som i offentlig skole. Det er imidlertid vanlig at kristne private skoler har et helt eget kristendomsfag. Her utypes verdigrunnlaget fra vedtektene, utformet med sikte på undervisning for elevene. I læreplanen for kristendoms-kunnskap fra Straumfjordnes heter det:

Vi ønsker at elevene skal møte Gud slik han har åpenbart seg i Bibelen. Vårt viktigste anliggende er å bevare og vinne de unge i troen på Jesus som Guds sønn og verdens frelser.

Vi vil at kristendomsfaget ved Straumfjordnes skole skal hjelpe elevene å finne svar på de grunnleggende spørsmål i livet. Gjennom århundrer har kristen tro og tankesett bidratt til å forme individ, fellesskap og samfunn, både i vårt eget land og i europeisk åndsliv. Kunnskap om egen religion og syn på livet er vesentlig for enkeltmennesket for å kunne tolke tilværelsen og for å være trygg i møte med andre kulturer (jf. grunnskolens formålsparagraf).

I faget kristendom ønsker vi å stimulere til personlig tro, til bevissthet om egen identitet og til allsidig dannelse. I overensstemmelse med opplæringsloven § 2–4 skal faget gi grundig kjennskap til Bibelen og kristendommen. Vi ønsker at vår undervisning skal danne grunnlag for deres tro og være rettesnor for deres liv, samt vise hvilken betydning kristendommen har hatt for vår kulturelle arv. Ved vår skole er det naturlig å presentere fagstoffet med basis i evangelisk-luthersk kristendomsforståelse.

[...]

Våre skoler er læremessig forpliktet på Bibelen og slik denne blir forstått

i de tre oldkirkelige symbol[er]¹, Luthers lille katekisme og Den Augsburgske bekjennelse (Læreplan i kristendoms-kunnskap: 1).

Den evangelisk-lutherske orienteringen er tydelig, og en utdyping av skolens verdigrunnlag fra vedtektene. Det er sterk vekt på det skrevne ord, mens det også forventes at kristendommen skal være en rettesnor for det levde liv. I vektleggingen av kristendommen, kommer også en implisitt samfunnskritikk til syne når det i et avsnitt om arbeidsmåter presiseres:

Det skal benyttes varierte og engasjerende arbeidsmåter, som skal bidra til å formidle alle sider ved faget. Aktiviteter som fortelling, forming, dramatisering, sang og musikk, samtaler og besøk skal bidra til å engasjere elevene og gi dem konkret kjennskap til det kristne livssyn. Skolen ønsker ikke å dramatisere bibelske tekster. Når det gjelder film, må skolen vise varsomhet ved valg av film med bibelsk innhold (Læreplan i kristendoms-kunnskap: 1).

Arbeidsmåter som inneholder dramatisering (og dans), slik det åpnes for i de nasjonale læreplanene, nedtones. Dette er aktiviteter som læstadianere (i alle grupperinger) har funnet utfordrende i mange skoler i ulike deler av Nord-Norge. Slike aktiviteter ble løftet fram i M85 og M87, og var noe av det innholdet som ga næring til at tanken om en egen skole ble konkretisert i 1990 (jf. Paulsen 1993).

I læreplanen for Andre religioner, framkommer det tydelig at kristendommen er “vår” religion. Innledningsvis i læreplanen heter det: “Skolen vår ser det som nødvendig at elevene får kunnskap og orientering om *fremmede* religioner og livssyn” (Læreplan i andre religioner: 1, min kursivering). I dette faget åpnes det imidlertid for dramatisering. Denne læreplanen følger i all hovedsak den nasjonale læreplanen for RLE, kun med noen svært små endringer. Med den innledende omtalen av andre religioner som “fremmede”, bidrar faget Andre religioner til å løfte fram kristendommen som den religionen som betyr noe for elevenes liv på denne skolen.

For fagene musikk og naturfag blir den kristen-konservative verdi-forankringen enda tydeligere. I læreplanen for naturfag er det føyd til enkelte kursiverte innskudd for å sikre og presisere det kristne innholdet i faget. I den innledende delen der formålet med faget presenteres, er det tredje avsnittet en tilføyning som gir en slik presisering:

Elevene skal bli oppmerksom på Guds skaperverk og det forvalteransvar som Gud har gitt mennesket. De skal også lære å være kritiske til naturvitenskapelige teorier som ikke er beviste, men som likevel blir framstilt som en sannhet (Læreplan i naturfag: 1).

Når hovedområdene i naturfag presenteres, er det lagt til enkeltsetninger og ord som supplerer læreplanen, som for øvrig følger den nasjonale læreplanen, og som bidrar til å gi et kristent perspektiv på faget. I hovedområdene som henholdsvis heter “Forskerspiren”, “Mangfold i naturen” og “Kropp og helse” er tilføyelsene og presiseringene slik (kursivering i originaler):

Naturvitenskapen skal sees på i lys av Bibelen, som ser verden som Guds skaperverk. Forskerspiren skal ivareta disse dimensjonene i opplæringa (Forskerspiren).

Sentralt i dette hovedområdet står utvikling av kunnskap om og respekt for *Guds skaperverk* (Mangfold i naturen).

Elevene skal se på kroppen sin som en gave fra Gud som han vil at vi skal ta godt vare på (Kropp og helse).

Lignende presiseringer er gjort i de ulike kompetansemålene. Etter tiende årstrinn i hovedområdet “Mangfold i naturen” heter det for eksempel at elevene skal kunne “forklare hovedtrekkene i evolusjonsteorien og grunnlaget for denne teorien, og samtidig ivareta skapelsesberetningen slik den kommer til uttrykk i Bibelen” (kursivering i original).

I læreplanen for musikk har skolen utarbeidet en tilnærmet ny-skrevet innledning som beskriver formålet med faget. Her knyttes musikk nært til kristendomsfaget og forstås som et viktig støttefag til det:

Undervisningen i musikk er et viktig ledd i den kristne oppdragelsen skolen skal gi elevene. Ved at en legger stor vekt på kristen sang og musikk, vil arbeidet i musikkfaget støtte opp under kristendomsundervisningen (Læreplan i musikk: 1).

Videre i innledningen uttrykkes bekymring for det læstadianerne oppfatter som negative varianter av musikk i samfunnslivet generelt:

Musikk kan som all annen estetisk virksomhet brukes både i det godes og det ondes tjeneste. Musikken må derfor vurderes etter dens hensikt og de virkninger den har. Musikken taler først og fremst til menneskenes følelsesliv og kan fremkalle fest og glede, løssluppenhet og ekstase, sorg og savn, kamplyst og mot, konsentrasjon og høytid, andakt og ettertanke.

Det er viktig at elevene får positive opplevelser av vokal og instrumental musikk i skolen, slik at de kan bli glade i god musikk. Musikken må oppleves som noe annet enn en lett tilgjengelige og billig forbruksvare. Musikk kan formidle en kultur som står i motsetning til og motvirker et kristent verdisyn. I skolen må elevene bevisstgjøres på hvordan musikken formidler verdier.

For å skape sunne holdninger til egen kropp er det viktig at undervisningen ikke bygger opp under kroppsfikseringen ellers i samfunnet. Det er viktig å være bevisst i valg av musikk. Musikk med tekster som setter fokus på kropp og sex, eller som på andre måter bryter med våre holdninger, kan ikke brukes (Læreplan i musikk: 1).

Musikk synliggjøres her som et tveegget sverd for skolen og læstadianerne. Den framstår som et sterkt virkemiddel, med både positive

og negative sider, men fordi den “taler først og fremst til menneskenes følelsesliv”, kan den lede galt av sted. Samfunnskritikken blir her eksplisitt når musikk også knyttes til kroppsfiksering i samfunnet. De sterke advarslene mot musikk kommer også til uttrykk når det skrives om arbeidsmåter i faget:

Dans er omtalt flere steder i GT. De fleste kulturer kjenner også ulike former for dans. Hensikten med dansen og rammene den settes i, vil gjøre at kristne vil vurdere dans på ulike måter i ulike kulturer. Når ordet “dans” brukes i vår sammenheng, går tankene i første omgang på bruken av pardans til moderne rytmemusikk.

Mange dansemiljøer preges av alkoholmisbruk, “sjekking” og lek med seksuelle følelser. Disse dansemiljøene representerer en så stor fristelse til umoral at det bør advares mot disse.

I vår lokale tradisjon og kultur har dans liten/ingen plass og er for mange et samvittighets spørsmål. Dans skal derfor ikke brukes i undervisningen. I stedet for dans vil skolen legge vekt på sangleker og annen lek (ibid.).

Skolen følger etter de innledende delene i den nasjonalt gitte læreplanen for musikk. Et unntak er formulering av noen felles mål for opplæringen i faget. Det heter at elevene skal:

- bli glade i sang og musikk
- lære og oppleve at musikken i seg selv, når den brukes rett, er en av de fineste gavene Gud har gitt oss
- kunne vurdere musikk og bruken av den
- få en kritisk holdning til musikk som kan virke nedbrytende (Læreplan i musikk: 4)

I den kristne verdiorienteringen i læreplanene til Straumfjordnes skole ligger en tydelig samfunnskritikk og en advarsel mot hva som finnes i samfunnet. Dans blir assosiert med sjekking, alkoholmisbruk og sek-

suelle følelser, og som i læstadiansk tradisjon er uttrykk for synd. Etablerte naturvitenskapelige teorier blir teorier og hypoteser som elevene læres å være kritiske til, mens Gud som allmektig skaper blir sannhet.

Læreplanene i musikk og naturfag framstår på mange måter som de fagene som i størst grad skiller Straumfjordnes skole fra offentlig skole. I disse læreplanene uttrykkes det en tydelig kritikk mot samfunnsutvikling og populærkultur, og det advares mot hvor nedbrytende den kan være. Presiseringene som er gjort i læreplanene for musikk og naturfag synliggjør hvilket innhold læstadianerne reagerer mot i norsk skoleutvikling. Impulser fra moderne populærkultur i musikk og orienteringen mot moderne naturvitenskap i naturfag, framstår som vanskelig for læstadianerne å akseptere. De lokale læreplanene viser tydelig hvordan læstadianerne ønsker å skape en motvekt ved å framholde en konservativt kristen verdiorienteringen.

SKOLER SOM REAKSJON MOT RELIGION I OFFENTLIGHETEN

Læreplanene fra Straumfjordnes skole viser hvordan en egen skole gir mulighet til å legge premisser for det verdimeslige innholdet i skolehverdagen til barna. I vedtekter og læreplaner legges et verdimeslig grunnlag for en ritualisering av den religiøs gruppens verdiforankring i alle fag (jf. McLaren 1993: 25). I læreplanene finnes dermed grunnlaget for hvordan en “communal heaven” kan bli til. Gjennom skolene har læstadianerne i Alta og Nord-Troms skapt en ny arena i tillegg til de ukentlige forsamlingene, og i tillegg de mer spesifikt definerte trosopplæringstilbudene for barn og unge. Her kan de i større grad definere og sette premisser for innholdet. Slik bidrar også skolehverdagen til å sosialisere elevene inn i etablerte og hegemoniske tankestrukturer der en konservativ kristendom er sentrum (McLaren 1993: 26). Skolene tilbyr en opplæringsarena der elevene kan lære å forholde seg til det vanskelige skillet mellom “verden” (det sekulære verdsliggjorte og gudløse samfunnet) og “forsamlingen av Guds barn”. Læreplanene fra Straumfjordnes skole inneholder flere tydelige advarsler mot hva som finnes i samfunnet for øvrig. I dokumentene ligger det dermed en

mulighet for å bevisstgjøre elevene om eksistensen av et skarpt skille mellom samfunnet og den læstadianske forsamling.

De kritiske perspektivene på religiøse grunnskoler fra forskningen til Castells (1997), Jackson (2003) og Lied (2007) kan dermed også rettes mot konservativ kristne orienterte grupper som læstadianerne. Alta kristne grunnskole og Straumfjordnes skole bidrar begge til en tydelig markering av religiøsitet i sine respektive lokalsamfunn. De er begge kjent på folkemunne som “læstadianerskoler”. I den grad de fungerer som sosiale identitetsmarkører som skaper skiller i lokalsamfunnet, vil de være eksempler på religiøse gruppers tilbaketrekking og isolasjon, grunnet manglende eller, fra deres synspunkt, “feil” fokus på religion i offentligheten. Konkurrerende forståelser av samfunnsvirkeligheten og hva dets verdier bør preges av, kan, slik Habermas (2006: 13) har påpekt, føre til et mer segmentert samfunn der religiøs tilhørighet utgjør grensene. I de lokalsamfunnene læstadianerskolene er etablert i vil slike grenser være mer tydelige enn i større byer. De vil signalisere en tydelig religiøs tilhørighet som også har sosiale implikasjoner for barna utenfor skolen. I et nærmiljø eller nabolag vil skoletilhørighet være synonymt med religiøs tilhørighet. Skolene bidrar til å forsterke grunnlag for sosiale grenser i lokalsamfunn med religion som grunnlag.

Det foreligger ikke undersøkelser av hvor fornøyde læstadianske foreldre selv er med skolene, men et stabilt høyt elevantall ved Alta kristne grunnskole de siste årene og en gradvis økning ved Straumfjordnes skole, indikerer at de foretrekkes fremfor den offentlige skolen. Norsk lovgivning om privatskoler sikrer retten til å etablere en religiøst begrunnet skole, og sikrer dermed religiøse grupper retten til å prege verdiinnholdet i skolegangen slik at den kan være i tråd med gruppens ønske om oppdragelse av deres barn. I norsk lovgivning om skole og utdanning eksisterer det dermed et paradoks. Den offentlige skolen er bygd opp med tanke på å ivareta elevenes og foreldrenes rettigheter samtidig som skolen skal være en arena for integrasjon, uansett hvilken religiøs eller etnisk bakgrunn elevene har. På den andre siden gir lovgivningen om private skoler religiøse grupperingen muligheten til å etablere

egne skoler på eget verdimeslig grunnlag. Dermed kan loven om privat-skoler trekke i motsatt retning av intensjonene i den offentlige skolen.

AVSLUTNING

Læstadianerne er tydelige i sin framheving av at det de oppfatter som en “avkristning” av det norske samfunnet har tvunget dem til å etablere egne private skoler. Reaksjonen er et godt eksempel på en form for tilbaketrekking motivert av et ønske om å etablere en parallell arena til den offentlige skolen, der de selv formulerer verdigrunnlaget som skal prege deres barns skolehverdag. Skolene bidrar til å synliggjøre religion og religiøs tilhørighet i lokalsamfunnet tydeligere enn tidligere.

Innledningsvis i artikkelen ble det slått fast at egne skoler og eget trosopplæringstilbud er noe nytt i den læstadianske bevegelsen. Det er det siste tiåret slike aktiviteter har blitt utbygd i de ulike gruppene. Det betyr blant annet at det har vokst fram en intern organisering for å støtte denne aktiviteten. I årene framover vil det være interessant å følge hvorvidt en stadig bedre utviklet intern struktur vil formaliseres, og slik påvirke bevegelsens videre utvikling. Et interessant spørsmål i forlengelsen av dette er også hvorvidt suksess på skoleområdet kan gi grobunn for løsrivelse fra Den norske kirke. Den læstadianske bevegelsen synes i alle fall å fortsette å prege den nordnorske offentligheten i årene framover.

LÆREPLANER OG UPUBLISERTE TEKSTER

Alta kristne grunnskole. Vedtekter.

<http://www.alkalta.no/ALKA%20Vedtekter%2020070603.html> [sist besøkt 31. juli 2012]

Læreplan i naturfag. Straumfjordnes skole. <http://www.straumfjordnes-skole.no/naturfag.252725.no.html> [sist besøkt 3. september 2014]

Læreplan i kristendomskunnskap. Straumfjordnes skole.

<http://www.straumfjordnesskole.no/kristendom.247336.no.html> [sist besøkt 3. september 2014]

Læreplan i musikk. Straumfjordnes skole. <http://www.straumfjordnes->

skole.no/musikk.247337.no.html [sist besøkt 3. september 2014]
Læreplan i andre religioner. Straumfjordnes skole. <http://www.straumfjordnesskole.no/andre-religioner.252726.no.html> [sist besøkt 3. september 2014]
Straumfjordnes skole. Vedtekter.

NOTER

1. Læstadianismen er en kristen vekkelsesbevegelse som oppsto rundt den svenske presten Lars Levi Læstadius (1800–1861) på midten av 1800-tallet. Bevegelsen er i dag delt inn i flere grupperinger, og finnes i dag i Norge, Sverige, Finland og Amerika. Det er hovedsakelig områder i Nordland, Troms og Finnmark at bevegelsen finnes i Norge.
2. Fram til 1.8.2011 eksisterte også Varden skole. Den ble nedlagt på grunn av lavt elevtall, kun fem elever skoleåret 2010–2011. Varden skole var imidlertid den første som ble opprettet i læstadiansk regi, i 1990 (se f.eks. Paulsen 1993). For en oversikt over flere religiøse grunnskoler se Andreassen (2012b).
3. Straumfjordnes skole ble etablert under navnet Nordreisa privatskole i 1994. I 2001 skiftet skolen navn til Straumfjordnes skole.
4. Tallene er hentet fra statistikk tilgjengelig på Utdanningsdirektoratet sine nettsider.
5. Jf. § 2–1 Godkjenning av skolar i privatskolelova: http://lovdata.no/dokument/NL/lov/2003-07-04-84/KAPITTEL_1#KAPITTEL_1 [sist besøkt 18.09.2014].
6. Det er foreløpig bare i Norge det finnes private religiøse skoler som er forankret i en spesifikk læstadiansk gruppering. Per 2014 har ingen læstadianske grupperinger i Sverige eller Finland etablert egne skoler.
7. Paulsen var lærer på Langfjordbotn skole i Alta kommune på 1980-tallet. Ved innføringen av M87 forbeholdt han seg retten til å undervise på evangelisk-luthersk grunn, og tok dermed avstand fra det humanistiske verdigrunnlaget i læreplanverket for den offentlige skole. Saken ble bl.a. behandlet i Kirke- og undervisningsdepartementet, og fikk stor oppmerksomhet i media. Paulsen ble permittert fra stillingen som lærer ved skolestart i 1989, og senere avskjediget. Paulsen brakte da saken og Alta kommune inn for arbeidsretten. I mai 1990 inngikk partene forlik (jf. Leganger-Krogstad 1993b: 32–33).
8. I Leganger-Krogstad (1995) er flere av vedtakene og retningslinjene vedtatt av Alta skolestyre tatt med som fullstendige vedlegg.
9. Kritiske perspektiver imotegås særlig fra kristne miljøer. Det europeiske nettverket EurECA (European Educator's Christian Association, <http://www.eureca-online.org/index.php>) arrangerer årlige konferanser, og tar bl.a. opp kritikk mot kristne grunnskoler. Et gjennomgående argument for kristne skoler synes å være at de tillegges betydning for elevenes personlige vekst, snarere enn at de skaper skiller i lokalsamfunnet: “[T]he pedagogical task of denominational schools today is not so much to transmit faith but rather to facilitate the formation of personal identity as a core aspect of contemporary socialisation processes” (Vermeer 2009: 201).

REFERANSER

- Alberts, Wanda 2007. *Integrative religious education in Europe: a study-of-religions approach*. Walter de Gruyter, Berlin.
- Andreassen, Bengt-Ove 2012a. "From Monthly Bulletins to Laestadianism? Exploring Attitudes and Use of Internet within the Laestadian Movement". I: *Temenos* vol. 48(2), s. 11–27.
- Andreassen, Bengt-Ove 2012b. "Religiøse private grunnskoler – institusjonalisert motkultur i Nord-Norge." I: Jentoft, Svein; Røvik, Kjell Arne; Nergård, Jens Ivar, *Hvor går Nord-Norge? Et institusjonelt perspektiv på folk og landsdel*. Orkana forlag, Stamsund, s. 181–192.
- Berglund, Jenny 2009. *Teaching Islam, Islamic Religious Education at Three Muslims Schools in Sweden*. Phd-avhandling. Uppsala Universitet, Uppsala.
- Berglund, Jenny og Larsson, Göran (red.) 2007. *Religiösa friskolor i Sverige: Historiska och nutida perspektiv*. Studentlitteratur, Lund.
- Bruce, Steve 2000. *Fundamentalism*. Polity press, Oxford.
- Castells, Manuel 1997. *The Power of Identity*. Blackwell, Oxford.
- Davies, Robert A. 2008. "Futures of faith schools". I: McKinney, S. (red.), *Faith Schools in the Twenty-first Century*. Dunedin, Edinburgh, s. 56–67.
- Drees, Willem B. og Sjoerd van Koningsveld, P. (red.) 2008. *The Study of Religion and the Training of Muslim Clergy in Europe, Academic and Religious Freedom in the 21st Century*. Leiden: Leiden University Press.
- Gardner, Roy; Cairns, Jo og Lawton, Denis (red.) 2005. *Faith Schools. Consensus or Conflict?* Routledge, New York.
- Gearon, Liam 2002. *Human rights & Religion: A reader*. Sussex Academic Press, Brighton.
- Gearon, Liam 2006. *Freedom of expression and human rights: historical, literary and political contexts*. Sussex Academic Press, Brighton.
- Grønmo, Sigmund 2004. *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Fagbokforlaget, Bergen.

- Habermas, Jürgen 2006. "Religion in the Public Sphere". I: *European Journal of Philosophy* vol. 14(1), s. 1–25.
- Jackson, Robert 2003. "Should the State Fund Faith Based Schools? A Review of the Arguments". I: *British Journal of Religious Education* vol. 5(2), s. 89–102.
- Jensen, Tim 2004. "Muslimske friskoler i Danmark". I: *Svensk Religionshistorisk Årsskrift*. vol. 13, s. 79–104.
- Jensen, Tim 2005. "European and Danish Religious Education: Human Rights, the Secular State, and Rethinking Religious Education and Plurality" I: *Religion & Education* 32(1), s. 60–78.
- Kjeldstadli, Knut 1993. *Fortida er ikke hva den en gang var. En innføring i historiefaget*. 2. oppl. Universitetsforlaget, Oslo.
- Leganger-Krogstad, Heid 1993a. "Læstadianerne og norsk skole". I: *Prismet* nr. 1, s. 26–32.
- Leganger-Krogstad, Heid 1993b. "Paulsen-saken – en personalsak?". I: *Prismet* nr. 1, s. 32–33.
- Leganger-Krogstad, Heid 1995. *Læstadianske oppdragelsesidealer og skolekonflikten i Alta: foreldrenes ønsker for opplæring og oppdragelse*. HiF-rapport. Høgskolen i Finnmark, Alta.
- Lied, Sidsel 2007. "I ly for mangfoldet – et godt sted å være?" I: Lied, S. (red.), *Kristne friskoler i en flerkulturell kontekst*. Swedish Science Press, Uppsala, s. 169–192.
- McLaren, Peter 1993. *Schooling as a ritual performance. Towards a political economy of educational symbols & gestures*. Routledge, New York.
- Olsen, Kjell 1993. "Religiøs eksklusivitet og grenser: Kulturkritikk og lokal nærhet blant altalæstadianerne". I: *Tidsskrift for samfunnsforskning*, vol. 34, s. 319–331.
- Olsen, Torjer A. 2008. *Kall, skaperordning og makt: en analyse av kjønn i lyngelæstadianismen*. Ph.d.-avhandling. Institutt for religionsvitenskap, Universitetet i Tromsø, Tromsø.
- Paulsen, Trygve 1993. "Varden skole – et kristent alternativ". I: *Prismet* nr. 1, s. 34–36.
- Paulsen, Trygve 2001. "Hvorfor læstadianske friskoler?". I: *Læstadius*

- 200 år. *HiF-Rapport 6*, Alta: Høgskolen i Finnmark, Alta, s. 73–78.
- Raittila, Pekka [1981]2005. “What is Laestadianism?” I: Foltz, A. og Yliniemi, M. (red.), *A Godly Heritage. Historical View of the Laestadian Revival and Development of the Apostolic Lutheran Church in America*, s. 9–16 The Authors, Frazee.
- Sivertsen, Dagmar 1955. *Læstadianismen i Norge*. Forlaget land og kirke, Oslo.
- Steinlien, Øystein 1984. *Kulturell endring og etnisk kontinuitet: læstadianisme som politisk samlingsverdi i en samisk kystbygd*. Hovedfagsoppgave i sosialantropologi. Universitetet i Tromsø, Tromsø.
- Taylor, Charles 1999. “A Catholic modernity?” I: Heft, J. (red.), *A Catholic modernity: Charles Taylor’s Marianist Award lecture*. Oxford University Press, s. 13–37.
- Under vandringen*. Meldingsblad for den luthersk-læstadianske menighet. Nr. 11 1997.
- Vermeer, Paul 2009. “Denominational schools and the (religious) socialisation of youths: a changing relationship”. I: *British Journal of Religious Education* vol. 31(3), s. 201–211.

SUMMARY

In the 1980s and 1990s the development in the Norwegian school system became more and more difficult to accept for the different Laestadian groups in Northern Norway. From their conservative Christian viewpoint, Christian values were replaced by secular values, and different schools subjects now included immoral topics such as homosexuality and abortion, and even encouraged sinful behavior such as dance activities. In reaction to this development, two Laestadian groups have established their own private schools. This article relates the Laestadians’ reaction to broader discussions of religion in the public sphere. Syllabuses from one of the schools are analyzed to show how the Laestadians create a “communal heaven” for their children.